

Seksuaalisen väkivallan kokijoiden ja tekijöiden kanssa työskentely

Välitä! Seksuaaliväkivaltatyö

Kriisityöntekijät Maire Toijanen, Mervi Talvitie ja Marjaana Syrjä

Väkivaltatyön foorumi

22.8.2019

Väkivalta- ja kriisityön yksikkö

- Tarjoaa matalan kynnyksen palveluja perhe-, seksuaali- ja kunniaväkivaltatilanteisiin
 - Kriisiapua
 - Ryhmiä
 - Ennaltaehkäisy- ja vaikuttamistyötä
- Työmuodot:
 - Perheväkivaltaklinikka
 - Välitä! -seksuaaliväkivaltatyö
 - DIDAR -kunniaväkivaltatyö
- Työntekijät:
 - 10 päätoimista työntekijää (8,4 hlöv)
 - 7 omakielistä ryhmänohjaajaa
 - 10 vapaaehtoistyöntekijää
- Toiminta-alue Pirkanmaa
 - Nettipalveluissa ja vaikuttamistyössä koko Suomi
- Toimintaa rahoittaa STEA/ Veikkaus
- Palvelut ovat asiakkaalle luottamuksellisia ja maksuttomia

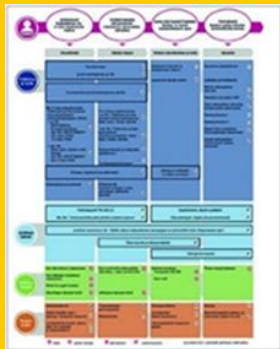
Asiakkaita 277

- 82% naisia
- 92% kokijoita ja läheisiä
- asiakaskontakteja n. 1300

Ryhmiä 18

- osallistujia 130

**Pirkanmaan
hoitoketju:**

Välitä! tarjoaa matalan kynnyksen **kriisiapua** yli 17-vuotiaille **seksuaalisen väkivallan kokijoille, tekijöille ja heidän läheisilleen.**

Välitä! järjestää myös **tukiryhmiä:**

- Selviytyjät-ryhmä lapsuudessa seksuaalista hyväksikäyttöä kokeneille naisille
- CPT-tukiryhmä raiskauksen nuorena/ aikuisena kokeneille naisille
- Voimavaraistavat viikonloppuryhmät
- Traumainfot - psykoedukaatiota traumaattisia asioita kokeneille
- Miehistä puhetta - keskusteluryhmä Tukinetissä seksuaalista kaltoin kohtelua kokeneille miehille
- Ryhmächatit verkkokriisikeskus Tukinetissä

www.seksuaalivakivalta.fi

**Setlementti
Tampere**

Kokijoiden kanssa tehtävä kriisisityö

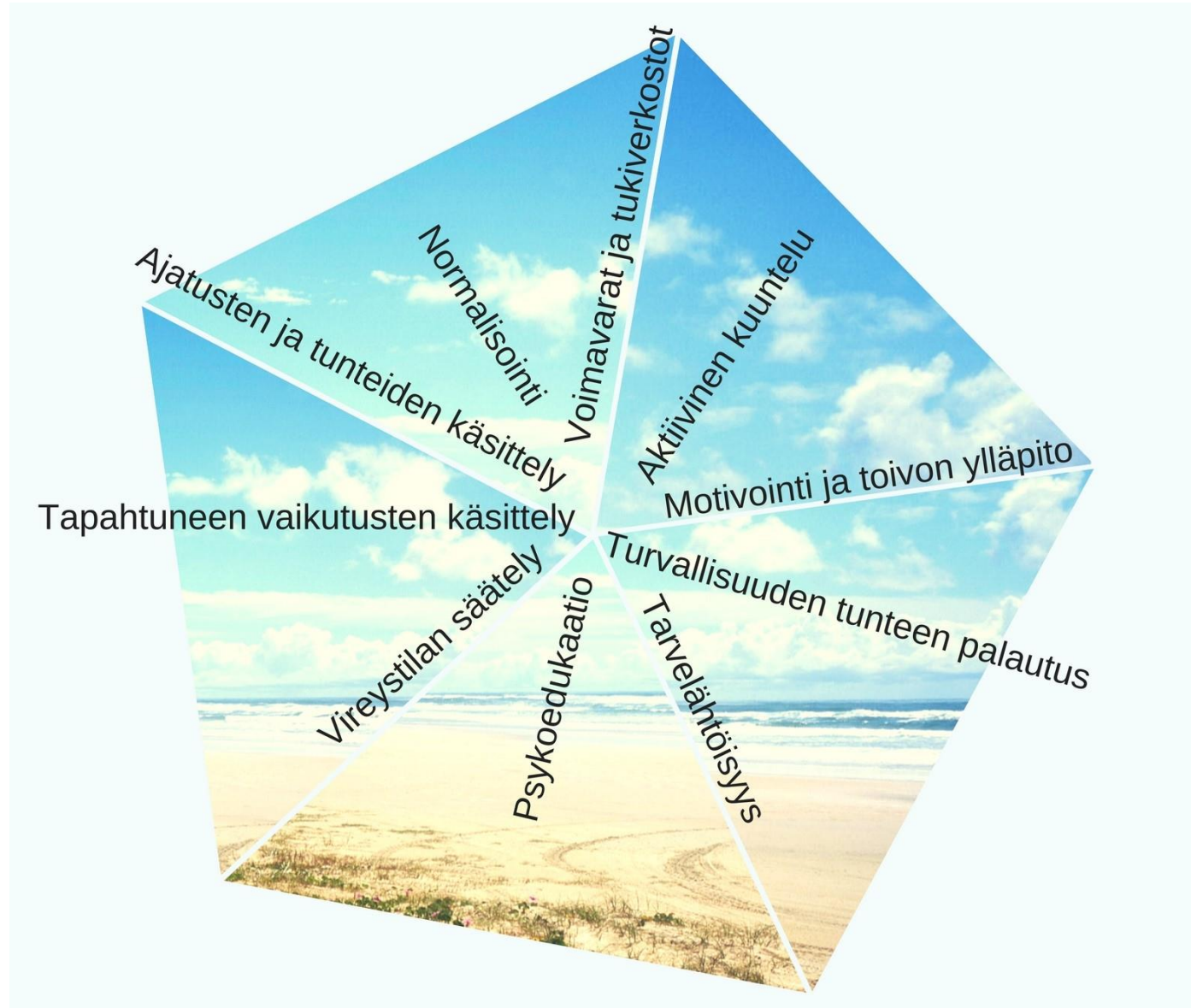
Miten meille tullaan

- Itse soittamalla, sähköpostilla
- Ammattilaisten kautta: poliisi, Riku, terveydenhoitajat, työ- ja opiskeluterveydenhuolto, psyk. ja päihdeyksiköt, Acuta, Seritukikeskus 10.6.2019 lähtien, lasten oikeuspsykiatrinen tiimi läheiset, Ensi – ja turvakoti, Puhuri
- Omaiset, ystävät soittavat apua läheiselleen, itselleen
- Netin kautta

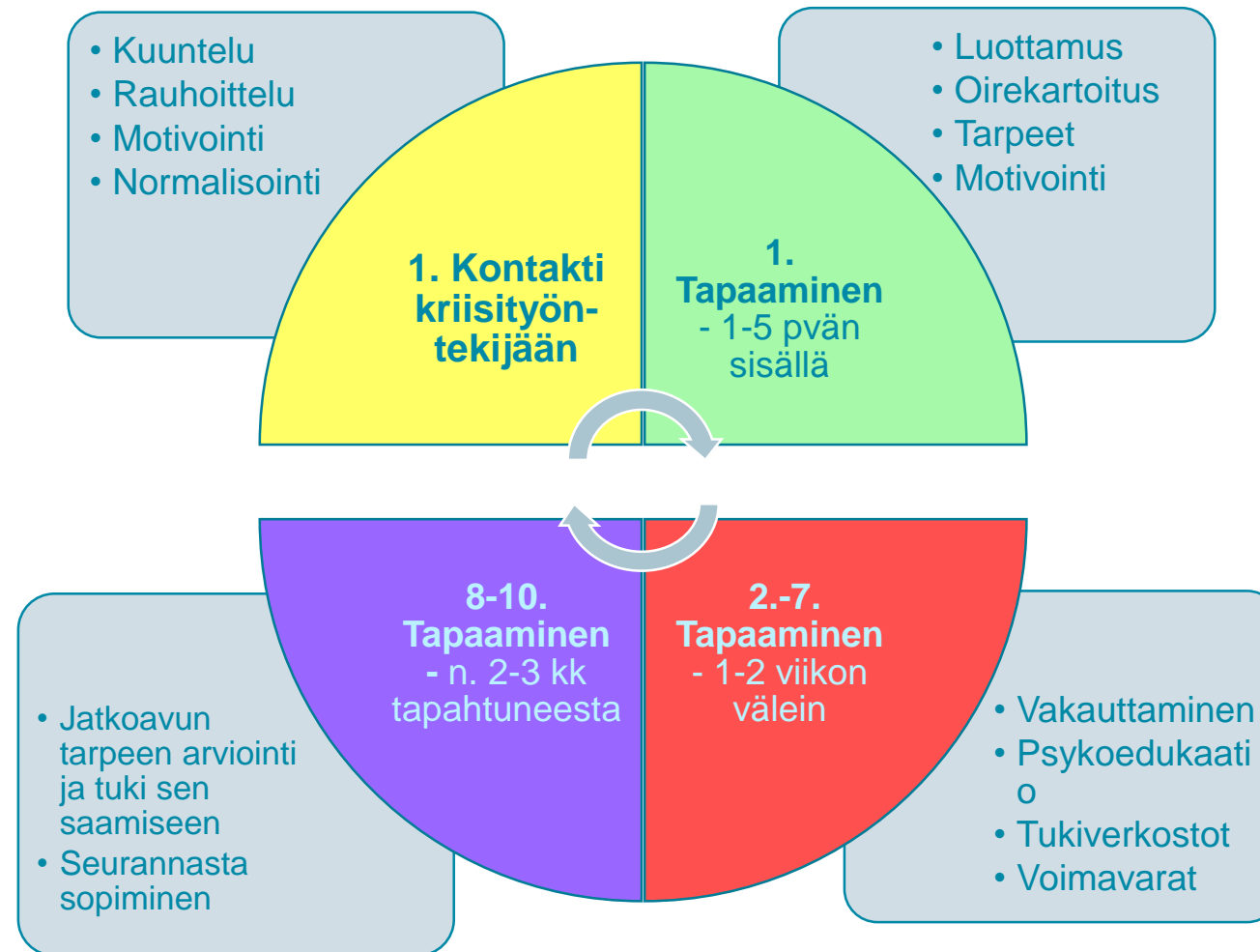
VÄLITÄ!:-n tarjoama kriisiapu

- **Kriisiapua** tarjotaan seksuaalista väkivaltaa kokeneille ja heidän läheisilleen
 - heti tapahtuneen jälkeen tai myöhemmin, kun kokemuksesta johtuva oireilu kriisiyttää arjen
 - yksilökäyntejä tai yhteistapaamisia läheisten kanssa (5-10)
 - olojen vakauttamista ja tietoa trauman vaikutuksista
 - tuki rikosprosessiin (yhteistyö RIKUn kanssa)
 - jatkoapuun ohjaus saattaen vaihtaen

Vakauttavan kriisiavun kulmakivet

Kriisiavun eteneminen Välitä!-ssä

Uhrin kohtaamisen ABC

1. Rauhoitu ja rauhoita.
2. Kysy ja kuuntele.
3. Usko uhria. Älä syyllistä.
4. Anna myötätuntoa ja huolenpitoa.
5. Anna tietoa.
6. Ohjaa lääkäriin.
7. Kannusta tekemään ilmoitus poliisille
- alaikäiset: ilmoita poliisille ja lastensuojeluun.
8. Saata kriisiavun pariin.

Kriisiapua tarjotaan aktiivisesti

- Seksuaalista väkivaltaa kokeneet eivät usein pysty itse hakeutumaan avun piiriin, koska
 - he eivät osaa nimetä kokemusta oikein
 - siitä on vaikea puhua
 - he yrittävät selviytyä välttämällä asian käsittelyä
 - syyllisyys ja häpeä estävät avun hakemista
- Tärkeä tarjota heti tapahtuneen jälkeen
 - tai myös myöhemmin, kun uhri kertoo asiasta tai hakee apua viiveellä
- Läheiset ovat usein valmiimpia ottamaan apua vastaan heti
 - heille annettu kriisiapu hyödyttää aina myös uhria

Asiakkaan tarpeista lähtevä ote

- Lähdetään liikkeelle siitä, mihin asiakas hakee apua
 - Onko juuri kokenut vai menneisyyden kokemus, josta nyt akuuttia oireita?
- Mikä on asiakkaan vointi nyt?
 - miten arki, työ, koulu sujuvat
 - miten oireilee?
 - voi käyttää apuna testejä (esim. IES-22, TSC-40, BDI-13)
- Edetään asiakkaan tahdissa
 - jos haluaa puhua tapahtuneesta, annetaan puhua (db -malli)
 - jos ei ole valmis puhumaan, keskity asioihin, joista pystyy puhumaan
- Kartoitetaan, mihin muihin asioihin tarvitsee tukea
 - esim. rikosprosessi, tarvitseeko apua siihen (Rikosuhripäivystys)

Uhrin mielessä pyörii

Mitä minulle tapahtui?

Mitä minä nyt teen?

Olisinko voinut estää sen?

Miksi juuri minä?

Oliko se minun syyntä?

Kuka sen teki?

Miksi hän teki sen?

Mitä minussa tapahtuu?

Tulenko hulluksi?

Kuka tietää tästä?

Olenko pilalla?

Tuleeko tämä perheen/ tuttujen tietoon?

Mitä ihmiset ajattelevat?

Uskooko minua kukaan?

Voinko koskaan seurustella ja saada lapsia?

Kenelle voin kertoa?

Mitä siitä seuraa?

Keneltä saan tukea?

Selviätkö tutkimuksista/ rikosprosessista?

Auttaako mikään?

Toivunko tästä koskaan?

Raiskauksen uhria

Suojaa:

- Usko selviytymiseen
- Ajan, paikan ja kehotajun nopea palautuminen (muistikuvat)
- Pelastautumisen tunne, vastaan taistelu
- Raiskauksesta ilmoittaminen
- Puhuminen, eheä kertomus
- Asiallinen hoito, tiedon saanti ja kunnioitus

Haavoittaa:

- Varhaiset traumakokemukset
- Dissosiaatio: ”kuin tapahtuisi jollekin muulle”
- Väkivalta ja nöyryytys
- Tekijä tuntematon
- Lamaantuminen ja vastustelun puute
- Kuolemanpelko ja kontrollin menetyt
- Kokemuksen salaaminen
- Yksinäisyys ja puhumattomuus
- Auttajien välinpitämättömyys

Motivointi ja toivon ylläpito

- Kuulostellaan, mihin asiakas on valmis ja mikä häntä motivoi
- Kannustetaan avun vastaanottamiseen, vähennetään pelkoja sen suhteen
 - annetaan positiivista palautetta avun hakemisesta
- Motivoidaan tulemaan tapaamisiin
 - kerrotaan välttämis-suojasta: tapaamisiin voi olla vaikea tulla, mutta se kannattaa
- Etsitään ja käytetään asiakasta motivoivia menetelmiä
- Vahvistetaan uskoa toipumiseen: vaikeistakin kokemuksista voi toipua
 - auttajan toiveikkuus kannattelee myös asiakasta
- Kerrotaan että toipuminen voi viedä aikaa pidempään

Vireystilan säätely

- Havainnoidaan asiakkaan vireystilaa ja autetaan häntä tunnistamaan se myös itse
 - ylivireystila (taistelu/pako, jähmettyminen), alivireystila (lamaantuminen), optimaalivireystila
 - opetellaan vireystason nostamista ja laskemista tarvittaessa
- Yli- tai alivireystilassa ihminen elää traumahetkeä uudelleen – ei edistä toipumista
 - autetaan silloin palaamaan siedettävään vireystilaan ja nykyhetkeen
 - suunnataan lempeästi huomiota puhumisesta kehollisiin aistimuksiin ja liikkeisiin
 - ylivireystilassa olevan jarruttaminen: esim. keskittyminen rauhalliseen hengitykseen tai lihasten hallittuun jännittämiseen
 - alivireystilassa olevan aktivointi: esim. taputtelu, liikkuminen
- Tuetaan läsnäoloa nykyhetkessä
 - kaksoistietoisuuden harjoittelu: traumakokemus ja nykyhetki yhtä aikaa mielessä
 - esim. Takauman pysäyttävä ohje
- Vireystilan vakaus on tärkeämpää kuin traumamuiston käsittely

Ajatusten ja tunteiden käsittely

- Rohkaistaan puhumaan kaikista ajatuksista ja tunteista
- Tärkeää käsitellä erityisesti **syyllisyyden ja häpeän tunteita** sekä ajatuksia, jotka niitä tuottavat
 - Syyttääkö uhri itseään tapahtuneesta? Mitkä ajatukset lisäävät häpeää?
 - Ajatusjumien (esim. ”se oli oma syynti”) lempeä haastaminen
- Korostetaan, että paha on jo tapahtunut, puhumalla siitä se ei tapahdu uudestaan
 - Tärkeää että vireystila pysyy siedettävänä puhuessakin, auta huomaamaan ja säätelemään

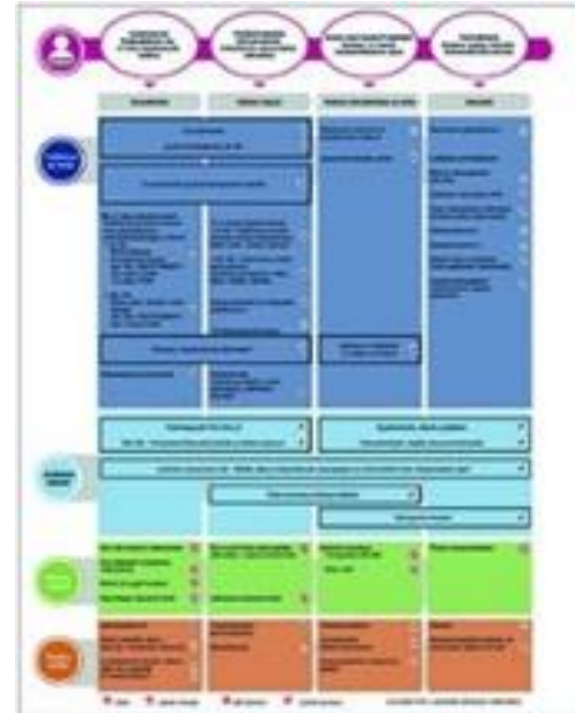
Voimavarat ja tukiverkosto

- Keskustellaan: Mikä auttaa tai voisi auttaa asiakasta voimaan paremmin?
- Mitkä ovat asiakkaan vahvuudet? Vahvistetaan näitä
- Kartoitetaan asiakkaan olemassa olevaa tukiverkostoa
 - perhe, ystävät, sukulaiset – kenelle kertonut, keneltä saa tukea?
 - mistä muualta on hakenut/ saa apua?
- Jos on useita auttavia tahoja, mietitään järkevää työnjakoa ja rajoituksia
 - miettikää yhdessä, minkä avun vastaanottamiseen voimavarat riittävät
- Kannustetaan tekemään asioita, jotka lisäävät hyvinvointia
- Autetaan löytämään/ pääsemään tarvittaviin lisä- ja jatkopalveluihin
 - saattaen vaihtaen

Pirkanmaan hoitoketju

- Välitä! –hankkeessa rakennettu hoitoketju seksuaalista väkivaltaa kokeneelle on julkaistu osana Pirkanmaan sairaanhoitopiirin hoitoketjuja.
- THL:n valtakunnallinen ohjeistus sairaanhoitopiireille on julkaistu 2016.

Tutustu Terveysportissa:
<http://www.terveysportti.fi/dtk/ltk/shp01191>

Välittäminen kannattaa!

Seksuaaliväkivaltatyön toimivat käytännöt -kirja

Luettavissa pdf:nä sivuilla
www.seksuaalivakivalta.fi

**Setlementti
Tampere**

Tekijätyö

Mistä tekijätyöhön hakeudutaan

- Mielenterveystalo.fi kautta (omahoito-ohjelma, jossa Välitän yhteystiedot)
- Netin kautta (eri lähteistä)
- Ammattilaisten kautta (opiskelijath., sos.tt, psyk.pol., rikosseuraamuslaitos, eri järjestöt)
- Puolisoiden/ läheisten avulla
- Omaehtoisesti ottamalla yhteyttä

Kriisiapu tekijöille

- **Kriisiapua** tarjotaan seksuaalirikoksista epäillyille, tekoja tehneille tai seksuaalisesta toiminnastaan/ fantasioistaan huolissaan oleville
 - 1 – 5 tapaamista
 - tapahtuneen seurauksista keskustelu
 - motivointi avun vastaanottamiseen ja hoitoon
 - tietoa rikosprosessista, siihen liittyvien tapahtumien purku, esim. tutkintavankeus tai yllättäen tehty kotietsintä
 - tavoitteena tekijän uusimisriskin ja itsemurhariskin vähentäminen

Tekijän kohtaamisessa huomioitava

- Asiakkaat tulevat vapaaehtoisesti, silti pidemmän työskentelyn aloittamiseen tarvitaan joskus motivointia
- Tekijä usein oikeuttaa ja/tai vähättelee tekoaan ja jättää kertomatta asioita
 - voi myös manipuloida
- Teosta epäillyksi joutumisella ja/ tai sen myöntämisellä on isoja sosiaalisia seurauksia
 - Perhe ja läheiset
 - Työ ja ura
 - Mahdollinen medianäkyvyys
 - Leimautuminen ja yhteisön reaktiot
 - Tekijä voi kokea myös voimakkaita vireystilaoireita, syyllisyyttä, häpeää

Uusi Suunta -ohjelma

- Kehitetty seksuaalisen väkivallan tekijöille/
potentiaalisille tekijöille
 - Rikosseuraamuslaitoksen kehittämä yksilöohjelma
 - Kaikilla Välitä!- työntekijöillä US-koulutus
 - Voidaan tarjota ennaltaehkäisevästi, myös rikosseuraamusjärjestelmän ulkopuolella oleville
 - 16 kerran yksilökuntoutusohjelma, 60 – 90 min/ kerta
 - Menetelmä pohjautuu sekä Wardin Good Lives (Mielekäs elämä) –malliin että Finkelhorin malliin
 - Tavoitteena on lisätä asiakkaan valmiuksia rikoksettomaan ja mielekkääseen elämään

Uusi suunta –ohjelman kohderyhmät

Välitässä:

1. Seksuaalirikoksista tuomitut, yli 18-vuotiaat
2. Seksuaalirikoksista epäiltyinä olevat henkilöt
3. Henkilöt, joilla on aiempi tuomio seksuaalirikoksista ja joilla ei ole tämän hetkistä rikosseuraamuslaitoksen asiakkuutta
4. Henkilöt, jotka ovat huolissaan omasta seksuaalirikosmyönteisestä ajattelustaan tai seksuaalisen kiinnostuksen kohdentumisesta laittomiin kohteisiin, mutta eivät ole olleet epäiltyinä seksuaalirikoksista tai saaneet tuomiota seksuaalirikoksista

Vakaat, dynaamiset riskitekijät seksuaalirikollisilla (Hanson&Harris,2002)

Kuntoutuksen kohteet seksuaalirikollisilla

1) Rikosmyönteistä ajattelua ja toiminta tukevat ihmissuhteet	2) Erilaiset ihmissuhdevaikeudet	3) Erilaiset seksuaaliseen itsesäätelyyn liittyvät tekijät	4) Seksuaalista väkivaltaa tukevat asenteet	5) Itsesäätelyyn ja oman toiminnan ohjaukseen yleisesti liittyvät vaikeudet
<p>•Ihmissuhteet jotka mm. tukevat arvioitavan rikosmyönteistä ajattelua ja altistavat rikosten tekemiseen?</p>	<p>1) Ongelmia parisuhteessa? Onko intiimiä, vastavuoroista parisuhdetta?</p> <p>2) Kokeeko tekijä emotionaalista samaistumista lapsiin?</p> <p>3) Ilmentääkö tekijä vihamielisyyttä naisia kohtaan?</p> <p>4) Kokeeko tekijä tunneperäistä yksinäisyyttä/yleistä sosiaalista torjuntaa/yksinäisyyttä?</p> <p>5) Ilmentääkö tekijä yleisesti välinpitämättömyyttä muita ihmisiä kohtaan?</p>	<p>1) Ilmentääkö tekijä seksuaalisia pakkomielleitä?</p> <p>2) Käyttääkö tekijä seksiä coping-keinona/selviytymiskeinona</p> <p>3) Ilmentääkö tekijä kiinnostusta poikkeaviin seksuaalisen kiinnostuksen kohteisiin?</p>	<p>1) Kuinka tekijä oikeuttaa rikoksensa (voimakas teon oikeuttaminen)</p> <p>2) Ilmentääkö tekijä raiskausmyönteisiä asenteita</p> <p>3) Ilmentääkö tekijä lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä/ahdistelua tukevia asenteita</p>	<p>1) Onko tekijän käyttäytyminen impulsiivista?</p> <p>2) Ilmentääkö tekijä toiminnassaan heikkoja kognitiivisia ongelmanratkaisutaitoja?</p> <p>3) Ilmentääkö tekijä negatiivista emotionaalisuutta tai vihamielisyyttä?</p> <hr/> <p>6) Yhteistyö valvonnan kanssa/ motivaatio kuntoutukseen</p> <p>Lähde: Uusi suunta-ohjelma/ Nurminen</p>

Mielekkään elämän -malli

Lähde: Uusi suunta-ohjelma/ Nurminen

”Nämä rikoksenteekijät muistuttavat
tavallisia miehiä (myös naisia)
enemmän kuin haluaisimme myöntää”

(Marshall 2001)

**Setlementti
Tampere**

Rikosprosessin käsittelyminen asiakastyössä

Syyteoikeus

- 20. luvun seksuaalirikokset ovat nykyään kaikki virallisen syytteen alaisia
 - Vain seksuaalinen ahdistelu on asianomistajarikos
 - Asianomistajarikos = syyttäjä ei saa nostaa syytettä (eikä poliisi tutkia), ellei asianomistaja eli uhri itse vaadi rangaistusta
- Ammattilaisen ilmoittamista sitoo yli 18-vuotiaiden kohdalla vaitiolosäännökset
- **Alle 18-vuotiaista on ilmoitusvelvollisuus!**

Tuki rikosprosessin aikana 1/3

- Molemmat asiakasryhmät tarvitsevat tietoa ja tukea rikosprosessin aikana
- Epäillyn oikeudet toteutuvat usein paremmin poliisin/ Risen toimesta kuin asianomistajan (kokija). Asianomistajalle kerrotaan hänen oikeuksistaan, mutta niiden toteutuminen jää omalle vastuulle.
- Kaikki seksuaalisen väkivallan kokijat jaksa/ halua lähteä pitkään ja raskaaseen rikosprosessiin.
 - Rikosilmoituksen tekeminen ja ajatus tulevasta oikeusprosessista pelottaa useimpia
 - Tekijän kohtaaminen pelottaa
 - Kokija ei tiedä oikeuksiaan (oikeus maksuttomaan asianajajaan ja tukihenkilöön) ja mitä prosessissa tapahtuu -> Rikosuhripäivystyksen apu ensiarvoisen tärkeää
 - Prosessi ei poista eikä korjaa syntyneitä vaurioita, mutta hyvin hoidettu prosessi voi tukea toipumista

Tuki rikosprosessin aikana 2/3

- Jos rikosilmoitusta ei ole tehty, tekijällä saattaa olla vahvana pelko mahdollisesta tulevasta ilmoituksesta, joka ”häiritsee” muuta työskentelyä
- Molemmat osapuolet tarvitsevat tietoa toistuvasti rikosprosessin vaiheista. Jokainen vaihe nostaa oireet pintaan.
- Nykyinen (liian) pitkä rikos-/oikeusprosessi on suuri stressitekijä molemmille osapuolille, koko muu elämä on enemmän tai vähemmän ”jäissä”
- Oman haasteensa tuo, jos rikosprosessi on käynnissä ulkomailla

Tuki rikosprosessin aikana 3/3

- Mahdollinen tutkinnan päättäminen, syyttämättäjättämispäätös tai syytteiden hylkääminen oikeudessa on iso kriisi kokijalle. Perustelut on usein esitetty niin vaikealla kielellä, ettei asiakas ymmärrä niitä.
- Jos juttu etenee oikeuteen, niin on tärkeää käydä läpi tuleva oikeudenkäynti asiakkaan kanssa ja valmistella häntä siihen. Samoin oikeudenkäynnin purku ja annetun tuomion herättämät tunteet ja ajatukset on syytä käydä läpi. Nämä on syytä huomioida myös (todennäköisen) hovioikeudenkäynnin yhteydessä.

**Mitä ajatuksia herättää
työskentely sekä kokijoiden
että tekijöiden kanssa? (sama
työntekijä, samat tilat)**

Työntekijän jaksaminen

- Seksuaalitraumat ovat hyvin ”tarttuvia”
 - tarinat jäävät helposti työntekijän mieleen ja koska auttamisen mahdollisuudet ovat monestakin eri syystä hyvin rajalliset, niin usein saattaa tuntea avuttomuutta
 - sijaistraumatisoitumisen riski
- Tiiviillä verkostoyhteistyöllä saadaan yleensä hyviä tuloksia aikaan ja taakkakin jakaantuu
- Konsultointi tärkeää, tee matalalla kynnyksellä
- Työnohjaus välttämätöntä
- Myös kollegojen väliset ”purut”, vaikka lyhyetkin, auttavat jaksamaan

Kiitos !

www.seksuaalivakivalta.fi